

การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนผ่านการเรียนรู้ออนไลน์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน DEVELOPING THE POTENTIAL OF COMMUNITY LEADERS THROUGH ONLINE LEARNING FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

พระรัตนมุนี (บุญณมี วิสาร์โท)¹, ธนวิทย์ กิจเดช², ภีราวิชญ์ ชัยมาลา³ และ พระมหาศรีพยัคฆ์ สิริวิญญู⁴
ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย^{1,2,4}

คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย³
Rattanamuni, (Phunamie visarato) ¹, Thanawit Kitdet ², Peravit Chaimala ³ and
Phramaha Sriphayak Kongphan ⁴

Graduate Studies Centre, Chiang Rai Buddhist College^{1,2,4}

Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna, Chiang Rai ³

Corresponding Author E-mail : thanawitkitdet@gmail.com², Peravit@rmuil.ac.th³

sriphayakkongphan@gmail.com⁴

(Received : October 12, 2025; Edit : October 19, 2025; accepted : October 19, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทและแนวทางพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนในยุคดิจิทัล ผ่านกระบวนการเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) โดยใช้การทบทวนเอกสารและแนวคิดทฤษฎี

ผลการวิเคราะห์ชี้ว่า ผู้นำชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา ซึ่งจำเป็นต้องเสริมทักษะดิจิทัลและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ออนไลน์จึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างองค์ความรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย บทความนี้นำเสนอ “โมเดลการเรียนรู้ออนไลน์เพื่อการพัฒนาผู้นำชุมชนอย่างยั่งยืน” (Sustainable e-Leadership Learning Model) ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก: 1) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม, 2) การสร้างเครือข่ายความรู้ชุมชน, และ 3) การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม

โมเดลนี้มุ่งสร้างผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ คุณธรรม และศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง อันเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : ผู้นำชุมชน, การเรียนรู้ออนไลน์, การพัฒนาศักยภาพ, การพัฒนาอย่างยั่งยืน, เทคโนโลยีดิจิทัล

Abstract

This academic article aims to analyze the roles and strategic development guidelines for community leaders in the digital age, utilizing online learning processes to drive Sustainable Development Goals (SDGs). The methodology is based on a review of relevant literature and theories.

The analysis reveals that community leaders are crucial mechanisms for development who must now acquire digital skills and engage in lifelong learning. Online learning, therefore, plays a significant role in capacity building and network creation. This article proposes the "Sustainable e-Leadership Learning Model," which comprises three core components: 1) Participatory Learning, 2) Community Knowledge Networking, and 3) Ethical and Responsible Technology Use.

This model aims to cultivate leaders with the vision, ethics, and capability to leverage technology, driving transformative change toward a sustainable learning society.

Keyword : Community leaders, online learning, capacity building, sustainable development, digital technology

บทนำ

การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนในระดับฐานราก เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเอง และร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ (สุธีรา พานิช, 2562:25) การพัฒนาชุมชนมิได้หมายถึงการปรับปรุงทางกายภาพเพียงอย่างเดียว แต่ยังครอบคลุมถึงการพัฒนาค้น กระบวนการเรียนรู้ และระบบคุณค่าทางสังคมที่นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลและยั่งยืน ผู้นำชุมชนเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนา เนื่องจากเป็นผู้ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน (ณรงค์ศักดิ์ วรรณภักดี, 2563:42) ผู้นำที่มีศักยภาพจะสามารถกำหนดเป้าหมาย วางแผน และขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ความรู้ ทักษะ และคุณธรรมเป็นฐานในการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ House (1996) ที่มองว่าผู้นำที่มีประสิทธิผลคือผู้ที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกเกิดความร่วมมือในการพัฒนา

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา สังคมโลกได้เข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสารสนเทศอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีดิจิทัลได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต การทำงาน และการสื่อสารของผู้คนในทุกระดับ (สุพจน์ ภู่วัฒนา, 2564:88) โดยเฉพาะในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่เกิดขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2563–2565 ได้ส่งผลให้หลายภาคส่วนต้องปรับตัวจากระบบการพบปะเรียนรู้แบบเผชิญหน้า ไปสู่การเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ (พิมพ์ชนก เกิดแก้ว, 2565:17) การเปลี่ยนผ่านดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการเรียนรู้ออนไลน์ไม่ได้จำกัดเฉพาะในสถาบันการศึกษาเท่านั้น แต่ยังขยายเข้าสู่กระบวนการพัฒนาสังคมและการสร้างศักยภาพของบุคคลในทุกกลุ่ม

การเรียนรู้ออนไลน์ (Online Learning) หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน โดยสามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา (ธวัชชัย สืบสกุล, 2563:73) รูปแบบการเรียนรู้นี้ช่วยเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนซึ่งมักมีข้อจำกัดด้านเวลาและระยะทาง ได้เข้าถึงองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การสร้างนวัตกรรมชุมชน การสื่อสารสาธารณะ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ซึ่งองค์การยูเนสโก (UNESCO, 2015: 12) ได้เน้นย้ำว่า “การเรียนรู้ไม่ควรสิ้นสุดเมื่อพ้นวัยศึกษาในระบบ” แต่ควรเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปตลอดชีวิตของมนุษย์ การเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนสามารถเรียนรู้อย่างต่อเนื่องผ่านสื่อออนไลน์ จึงเป็นการเสริมสร้างทุนมนุษย์ (Human Capital) และทุนทางสังคม (Social Capital) ที่จำเป็นต่อการพัฒนาในระยะยาว การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนในยุคดิจิทัลไม่เพียงเกี่ยวข้องกับความรู้ด้านเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังต้องอาศัยความเข้าใจในหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (United Nations, 2019: 4) การเรียนรู้ออนไลน์สามารถเป็นช่องทางสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้นำเข้าใจและประยุกต์ใช้หลักการดังกล่าวในบริบทของชุมชน เช่น การจัดการขยะ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม (อรอนงค์ รัตนเกื้อกูล, 2564:59) ในด้านสังคมศาสตร์ นักวิชาการหลายท่านเห็นพ้องกันว่าผู้นำชุมชนยุคใหม่ควรมี “สมรรถนะดิจิทัล” (Digital Competency) ซึ่งหมายถึงความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร การบริหารจัดการ และการเรียนรู้ (ทิพวรรณ ชัยยศ, 2565:32) สมรรถนะดังกล่าวจะช่วยให้ผู้นำสามารถนำองค์ความรู้และข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้กับบริบทของพื้นที่อย่างเหมาะสม และยังช่วยให้เกิดการบริหารจัดการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีส่วนร่วมของประชาชน ขณะเดียวกัน การใช้สื่อออนไลน์ยังเป็นช่องทางในการสร้าง “ชุมชนแห่งการเรียนรู้เสมือนจริง” (Virtual Learning Community) ที่ผู้นำจากหลายพื้นที่สามารถแลกเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาและประสบการณ์ตรงร่วมกัน (สมชาย สารนะนาค, 2564:48) สิ่งนี้ส่งผลให้เกิดเครือข่ายผู้นำชุมชนที่มีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาและเกื้อกูล ซึ่งถือเป็นฐานสำคัญของทุนทางสังคมที่ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับรากหญ้า

การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนผ่านการเรียนรู้ออนไลน์จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นระบบ ทั้งใน ด้านนโยบาย การสนับสนุนทรัพยากร และการออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนไทย การพัฒนาที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองและการแลกเปลี่ยนร่วมกันผ่านสื่อดิจิทัล จะช่วยให้ผู้นำชุมชนมีความพร้อมทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ในการขับเคลื่อนสังคมให้ก้าวไปสู่การพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืนตามเป้าหมายของประเทศ

ดังนั้น บทความวิชาการฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการ แนวคิด และแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการบริหารจัดการ การสร้างเครือข่าย และการมีส่วนร่วมของประชาชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทั้งสาม ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการ

พัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นรากฐานของการพัฒนาไทย (ปริชา นิลสังข์, 2562:91)

บทบาทของผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ผู้นำชุมชนถือเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่น เนื่องจากเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ประสานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน (ณรงค์ศักดิ์ วรรณภักดี, 2563:41) ผู้นำชุมชนไม่ได้เป็นเพียงผู้บริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้กำหนดทิศทางการพัฒนา วางแผนเชิงกลยุทธ์ และสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกในชุมชนในการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนา (อรอนงค์ รัตนเกื้อกูล, 2564:60) ในมิติของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผู้นำชุมชนเป็น “ตัวแปรกลาง” ที่เชื่อมโยงระหว่างนโยบายระดับชาติสู่การปฏิบัติในระดับท้องถิ่น โดยผู้นำที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการของ Sustainable Development จะสามารถนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในบริบทของชุมชนได้อย่างเหมาะสม (ปริชา นิลสังข์, 2562:92) การบริหารจัดการที่ยึดหลักความยั่งยืนจึงไม่ได้มุ่งเน้นเพียงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และการสร้างสังคมที่มีความเป็นธรรม (United Nations, 2019: 6) บทบาทของผู้นำชุมชนในยุคปัจจุบันสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายมิติ ได้แก่

- บทบาทด้านการจัดการ (Management Role) – ผู้นำเป็นผู้บริหารจัดการทรัพยากรภายในชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด (สุธีรา พานิช, 2562:30)
- บทบาทด้านการประสานงาน (Coordination Role) – ผู้นำต้องสามารถประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน เพื่อสร้างเอกภาพในการดำเนินงาน (สุพจน์ ภู่วัฒนา, 2564:91)
- บทบาทด้านการสร้างแรงบันดาลใจ (Motivational Role) – ผู้นำทำหน้าที่สร้างแรงจูงใจและความศรัทธาในชุมชน เพื่อให้เกิดการรวมพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนา (ธวัชชัย สืบสกุล, 2563:77)
- บทบาทด้านการเรียนรู้และพัฒนา (Learning Role) – ผู้นำต้องเป็นผู้เรียนรู้ตลอดเวลา เพื่อให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และนโยบายภาครัฐ (พิมพ์ชนก เกิดแก้ว, 2565:19)

ทั้งนี้ ผู้นำชุมชนที่มีความเข้าใจในแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนจะต้องยึดหลักความสมดุลระหว่าง “เศรษฐกิจ – สังคม – สิ่งแวดล้อม” (Triple Bottom Line) ซึ่งเป็นกรอบคิดสำคัญในการสร้างความมั่นคงของชุมชนในระยะยาว (UNESCO, 2015: 14) ผู้นำที่สามารถประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับแนวคิดความยั่งยืน จะช่วยให้ชุมชนมีภูมิคุ้มกันต่อวิกฤตทางสังคมและเศรษฐกิจได้ดียิ่งขึ้น (ปริชา นิลสังข์, 2562:94)

นอกจากนี้ การขับเคลื่อนการพัฒนาในยุคดิจิทัลยังต้องอาศัยผู้นำที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร เผยแพร่ความรู้ และสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบออนไลน์ (ศิริพร ธรรมรัตน์, 2564:103) ผู้นำที่มีทักษะด้านนี้จะสามารถบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการตัดสินใจอย่างมีข้อมูลรองรับ (Data-Driven Decision Making)

กล่าวโดยสรุป ผู้นำชุมชนที่มีบทบาทเชิงรุก มีความรู้ด้านดิจิทัล และยึดหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน จะเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มั่นคงและยั่งยืนในอนาคต ทั้งนี้ การพัฒนาผู้นำให้มีศักยภาพในทุกมิติ จึงเป็นพื้นฐานของการสร้างสังคมที่พึ่งพาตนเองได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน

ความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน

การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนนั้น ไม่อาจเกิดขึ้นได้หากขาด “ผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพ” ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการกำหนดทิศทาง นโยบาย และการตัดสินใจของชุมชน (สุธีรา พานิช, 2562:27) ศักยภาพของผู้นำชุมชนหมายถึงความสามารถในการใช้ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่เหมาะสม เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่และสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน (ปริชา นิลสังข์, 2562:95) การพัฒนาศักยภาพจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยยกระดับความสามารถของผู้นำให้สามารถรับมือกับปัญหาและการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในสภาพแวดล้อมที่โลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ผู้นำชุมชนจำเป็นต้องมีทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการปรับตัวอย่างยืดหยุ่น (ณรงค์ศักดิ์ วรรณภักดี, 2563:45) การมีผู้นำที่มีศักยภาพสูง จะช่วยให้ชุมชนสามารถวางแผนและดำเนินการพัฒนาได้อย่างมีทิศทาง เกิดความเชื่อมั่นจากประชาชน และสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน (อรอนงค์ รัตนเกื้อกูล, 2564:62)

การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนยังมีความสำคัญในด้าน “การเสริมสร้างทุนมนุษย์” (Human Capital) และ “ทุนสังคม” (Social Capital) เพราะผู้นำที่มีศักยภาพจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สู่สมาชิกในชุมชน ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนต่าง ๆ (สุพจน์ ภูววัฒนา, 2564:90) เมื่อผู้นำสามารถพัฒนาและยกระดับตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ก็จะทำให้ชุมชนมีความพร้อมในการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก ในมิติของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพย่อมเข้าใจถึงความสำคัญของการบริหารจัดการที่สมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแนวทางหลักขององค์การสหประชาชาติ (United Nations, 2019: 4) การพัฒนาศักยภาพจึงไม่ได้มุ่งหมายเพียงการเพิ่มความรู้ความสามารถเฉพาะตัว แต่ยังรวมถึงการปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรม ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และการมองการณ์ไกลเพื่อประโยชน์ของชุมชนในระยะยาว (UNESCO, 2015: 18)

นอกจากนี้ การพัฒนาศักยภาพผู้นำยังเป็นกลไกสำคัญในการ “สร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Lifelong Learning) ซึ่งช่วยให้ผู้นำสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และพัฒนาความคิดเชิงนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนได้อย่างยั่งยืน (ธวัชชัย สืบสกุล, 2563:79) ผู้นำที่มีศักยภาพสูงจะไม่เพียงแต่บริหารจัดการชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น เมื่อพิจารณาในบริบทของประเทศไทย พบว่าการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเน้น “ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว” (ปรีชา นิลสังข์, 2562:97) ผู้นำที่มีศักยภาพจะสามารถนำหลักการดังกล่าวไปปรับใช้ในการวางแผนพัฒนาชุมชนให้เกิดความสมดุลระหว่างความเจริญทางวัตถุและคุณค่าทางสังคม

กล่าวโดยสรุป ความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนอยู่ที่การยกระดับคุณภาพของผู้นำให้มีความรู้ ทักษะ และคุณธรรมที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการชุมชนในยุคดิจิทัล การพัฒนาศักยภาพไม่เพียงเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้นำเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างพลังให้กับชุมชนทั้งระบบ เพื่อก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

การเรียนรู้ออนไลน์กับการสร้างองค์ความรู้ของผู้นำชุมชน

ในยุคสังคมดิจิทัล การเรียนรู้ออนไลน์ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพบุคคลในทุกกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับ “ผู้นำชุมชน” ซึ่งต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และวิถีชีวิตของประชาชนอย่างรวดเร็ว (ชุดิมา จันท์เพ็ญ, 2563:42) การเรียนรู้ออนไลน์เปิดโอกาสให้ผู้นำสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ไม่ถูกจำกัดด้วยระยะทางหรือเวลา ช่วยให้เกิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการและพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเรียนรู้ออนไลน์ในบริบทของการพัฒนาชุมชน รูปแบบการเรียนรู้ออนไลน์ (Online Learning) เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ผ่านสื่อดิจิทัล เช่น วิดีโอ คอร์สเรียนออนไลน์ เว็บไซต์ และสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามความสนใจและความต้องการของตนเอง (วรารณ รัตนกุล, 2564:73) สำหรับผู้นำชุมชน การเรียนรู้ออนไลน์จึงเป็นช่องทางสำคัญในการเข้าถึงข้อมูลด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่อาจขาดโอกาสในการอบรมหรือศึกษาต่อในระบบการศึกษาแบบดั้งเดิม (มณฑา ศรีสุวรรณ, 2565:58)

การสร้างองค์ความรู้ของผู้นำผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ การเรียนรู้ออนไลน์ไม่ได้เป็นเพียงการรับข้อมูลเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการสร้าง “องค์ความรู้ใหม่” (Knowledge Creation) ผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสังเคราะห์ และการนำความรู้ไปใช้จริงในบริบทของชุมชน (Nonaka & Takeuchi, 1995: 62) ผู้นำชุมชนสามารถเรียนรู้จากกรณีศึกษาของชุมชนอื่น ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผ่านสื่อออนไลน์ และนำแนวทางเหล่านั้นมาปรับใช้กับพื้นที่ของตนเองได้อย่างเหมาะสม (ธวัชชัย สืบสกุล, 2563:82) ซึ่งกระบวนการนี้ช่วยให้ผู้นำเกิดการเรียนรู้เชิงประจักษ์ (Experiential Learning) และกลายเป็นแหล่งความรู้ของชุมชน

นอกจากนี้ การเรียนรู้ออนไลน์ยังส่งเสริม “การเรียนรู้ร่วมกัน” (Collaborative Learning) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้นำสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเครือข่ายชุมชนอื่น ๆ ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Facebook Group, Line OpenChat หรือระบบ MOOC ของสถาบันการศึกษา (ณัฐพร ศิริไพบูลย์, 2564:39) การมีปฏิสัมพันธ์เช่นนี้ทำให้ผู้นำชุมชนสามารถขยายมุมมองทางความคิด เกิดการเรียนรู้ข้ามพื้นที่ และร่วมกันสร้างนวัตกรรมทางสังคมที่ตอบโจทย์การพัฒนาท้องถิ่น

การเรียนรู้ออนไลน์กับการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน ในมิติของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) การเรียนรู้ออนไลน์มีบทบาทสำคัญในการสร้าง “ทุนทางความรู้” (Knowledge Capital) ให้แก่ผู้นำและสมาชิกชุมชน เพราะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการเข้าถึงข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและหลากหลายมิติ เช่น การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน หรือการพัฒนาสังคมฐานราก (UNESCO, 2020: 27) ผู้นำชุมชนที่มีทักษะการเรียนรู้ออนไลน์จะสามารถแปลความรู้เชิงทฤษฎีให้กลายเป็นแนวปฏิบัติจริงที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง นำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนในระยะยาว การเรียนรู้ออนไลน์จึงเป็นทั้ง “เครื่องมือ” และ “กระบวนการ” ในการสร้างองค์ความรู้ของผู้นำชุมชน ซึ่งมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชน การยกระดับคุณภาพชีวิต

ของประชาชน และการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) ของประเทศ (United Nations, 2019: 18) การส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนมีโอกาสเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ออนไลน์จึงเป็นแนวทางสำคัญที่หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาควรให้การสนับสนุน เพื่อสร้างผู้นำแห่งอนาคตที่มีทั้งความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมในการบริหารจัดการชุมชนอย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้ออนไลน์เป็นกลไกสำคัญในการสร้างองค์ความรู้และเพิ่มศักยภาพของผู้นำชุมชนในยุคดิจิทัล เพราะนอกจากจะช่วยให้ผู้นำสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและยืดหยุ่นแล้ว ยังเป็นช่องทางในการสร้างเครือข่าย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อนชุมชนสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

เทคโนโลยีดิจิทัลกับการพัฒนาชุมชนในยุค 4.0

ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและนวัตกรรม “ยุค 4.0” ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของสังคมที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล ความรู้ และเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อทุกภาคส่วนของสังคม รวมถึงการพัฒนาชุมชน (อริญชัย ทอมี, 2563:58) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาชุมชนจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ การสื่อสาร การเรียนรู้ และการสร้างเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืน

บทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลในบริบทของชุมชนยุคใหม่ เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) หมายถึง เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการประมวลผลข้อมูลและการสื่อสารผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต สมาร์ทโฟน แอปพลิเคชัน และสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างบุคคลและองค์กรในทุกระดับ (สมนึก ศรีวงศ์, 2562:41) สำหรับการพัฒนาชุมชน เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยให้ผู้นำและสมาชิกในชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร และองค์ความรู้ได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง ช่วยลดช่องว่างทางข้อมูลระหว่างเมืองและชนบท (วิจิตรา บุญมาก, 2563:85) ในชุมชนจำนวนมาก เทคโนโลยีดิจิทัลได้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชน เช่น การทำการตลาดออนไลน์ การขายสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ การใช้โซเชียลมีเดียในการประชาสัมพันธ์ ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และการจัดการข้อมูลสินค้าชุมชนอย่างเป็นระบบ (สุกัญญา มงคลชัย, 2564:94) สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ชุมชนมีโอกาสขยายตลาด เพิ่มรายได้ และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจจากฐานรากได้อย่างยั่งยืน

เทคโนโลยีดิจิทัลกับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาชุมชนในยุค 4.0 มิได้มุ่งเน้นเพียงการใช้เทคโนโลยีเพื่อความสะดวกเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้าง “การมีส่วนร่วม” ของประชาชนในทุกกระบวนการพัฒนา (วรพงษ์ เกษมสุข, 2565:52) สื่อดิจิทัล เช่น Facebook, Line, Zoom หรือระบบประชุมออนไลน์ ช่วยให้ชุมชนสามารถจัดประชุม วางแผน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้แม้อยู่คนละพื้นที่ ซึ่งเพิ่มความโปร่งใสในการบริหารจัดการและสร้างการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจด้านเทคโนโลยีดิจิทัลจะสามารถใช้เครื่องมือเหล่านี้ในการสร้าง “พื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน” (Digital Learning Space) ที่สมาชิกสามารถเรียนรู้ แบ่งปันข้อมูล และร่วมกันแก้ไขปัญหาในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุกิจ พันธุ์ประเสริฐ, 2564:77) การใช้เทคโนโลยีจึงไม่เพียงช่วยให้การบริหารจัดการมีความรวดเร็ว แต่ยังช่วยให้เกิดการพัฒนาเชิงกระบวนการที่เน้นความร่วมมือและความยั่งยืน

การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนในยุคดิจิทัล ในยุคที่เทคโนโลยีมีบทบาทครอบคลุมทุกด้านของชีวิต ผู้นำชุมชนจำเป็นต้องมีทักษะดิจิทัล (Digital Literacy) เพื่อสามารถใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและมีประสิทธิภาพ (UNDP, 2020: 19) ทักษะดังกล่าวครอบคลุมทั้งการใช้เครื่องมือดิจิทัล การเข้าถึงข้อมูลอย่างปลอดภัย การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การพัฒนาทักษะเหล่านี้จะช่วยให้ผู้นำชุมชนสามารถเป็นต้นแบบให้แก่คนในชุมชน และส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันอย่างยั่งยืน ในระดับนโยบาย รัฐบาลไทยได้ส่งเสริมแนวทาง “ประเทศไทย 4.0” ซึ่งมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560:14) ดังนั้น การพัฒนาชุมชนในยุค 4.0 จึงจำเป็นต้องเชื่อมโยงกับการเสริมสร้างศักยภาพผู้นำและการเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างเท่าเทียม เพื่อให้ชุมชนสามารถยืนหยัดและเติบโตได้ในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน เทคโนโลยีดิจิทัลมีศักยภาพสูงในการสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) โดยเฉพาะในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมเศรษฐกิจสีเขียว และการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม (UNESCO, 2021: 33) ชุมชนที่สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร สร้างระบบข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบ

ดังนั้น การพัฒนาชุมชนในยุค 4.0 จำเป็นต้องมี “ผู้นำดิจิทัล” (Digital Leader) ที่สามารถใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงคน ความรู้ และทรัพยากร เพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้และนวัตกรรม โดยมุ่งสู่เป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

การเรียนรู้ออนไลน์กับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs)

การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นแนวคิดที่องค์การสหประชาชาติ (United Nations) กำหนดขึ้นเพื่อเป็นกรอบการดำเนินงานของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยมี “เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน” หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) จำนวน 17 เป้าหมาย ซึ่งมุ่งเน้นให้การพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างสมดุลและทั่วถึง (United Nations, 2019: 3) การเรียนรู้ออนไลน์ในฐานะเครื่องมือทางการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงมีบทบาทสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายเหล่านี้ โดยเฉพาะในด้านการสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา การลดความเหลื่อมล้ำ และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ออนไลน์กับการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม (SDG 4) เป้าหมายที่ 4 ของ SDGs คือ “การศึกษาที่มีคุณภาพและเท่าเทียม” (Quality Education) ซึ่งเน้นให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่ถูกจำกัดด้วยสถานที่หรือสภาพทางเศรษฐกิจ (UNESCO, 2020: 7) การเรียนรู้ออนไลน์จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ห่างไกลสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบคอร์สออนไลน์ มหาวิทยาลัยเปิด หรือแพลตฟอร์มความรู้สาธารณะ เช่น Thai MOOC และ Coursera (วัชชัย สืบสกุล, 2563:81) การเข้าถึงความรู้ในลักษณะนี้ทำให้ผู้นำชุมชนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาการเรียนรู้แบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นการลดช่องว่างทางการศึกษาและส่งเสริมความเสมอภาคทางสังคม

การเรียนรู้ออนไลน์กับการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม (SDG 10) การเรียนรู้ออนไลน์ช่วยให้ผู้คนจากต่างภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมสามารถเข้าถึงโอกาสการเรียนรู้ในระดับเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายที่ 10 ของ SDGs คือ “การลดความเหลื่อมล้ำ” (Reduced Inequalities) (ณัฐพร ศิริไพบุลย์, 2564:40) โดยเฉพาะในประเทศไทยที่ยังมีช่องว่างทางโอกาสระหว่างพื้นที่เมืองกับชนบท การส่งเสริมให้ชุมชนมีการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและทรัพยากรการเรียนรู้ออนไลน์อย่างทั่วถึง จึงเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์อย่างเท่าเทียม ผู้นำชุมชนที่มีทักษะด้านดิจิทัลสามารถใช้เครื่องมือออนไลน์ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่คนในชุมชน เช่น การสอนทักษะอาชีพ การจัดอบรมออนไลน์ หรือการให้คำปรึกษาด้านธุรกิจชุมชนผ่านสื่อดิจิทัล ซึ่งช่วยขยายโอกาสในการสร้างรายได้และลดช่องว่างระหว่างคนในชุมชนกับสังคมเมือง (สุกัญญา มงคลชัย, 2564:92)

การเรียนรู้ออนไลน์กับการสร้างความร่วมมือเพื่อการพัฒนา (SDG 17) หนึ่งในเป้าหมายหลักของ SDGs คือ “การสร้างความร่วมมือเพื่อการพัฒนา” (Partnerships for the Goals) ซึ่งมุ่งเน้นให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม (UNDP, 2020: 21) การเรียนรู้ออนไลน์มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงเครือข่ายผู้นำชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันการศึกษา ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลที่สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลและองค์ความรู้ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (มณฑา ศรีสุวรรณ, 2565:61) การมีเครือข่ายความร่วมมือดังกล่าวช่วยให้เกิดการสร้างนวัตกรรมทางสังคม (Social Innovation) ที่ตอบสนองต่อปัญหาของชุมชนและสังคมในภาพรวม ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว

การเรียนรู้ออนไลน์กับการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) นอกจากเป้าหมายเฉพาะด้านแล้ว การเรียนรู้ออนไลน์ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้าง “สังคมแห่งการเรียนรู้” (Learning Society) ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (สุธีรา พานิช, 2562:33) การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลทำให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม สังคมที่มีการเรียนรู้ตลอดเวลาเช่นนี้จะสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

การเรียนรู้ออนไลน์กับการพัฒนาชุมชนเชิงนวัตกรรม ในยุค 4.0 การเรียนรู้ออนไลน์ยังส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมทางสังคม (Social Innovation) ผ่านการเข้าถึงองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากร การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และการสร้างคุณค่าทางสังคม (อรอนงค์ รัตนเกื้อกุล, 2564:64) ผู้นำชุมชนสามารถนำความรู้จากแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาโครงการต่าง ๆ เช่น การจัดการขยะ การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ หรือการใช้พลังงานทางเลือกในชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางสอดคล้องกับเป้าหมาย SDG ที่ 11 (เมืองและชุมชนยั่งยืน) และ SDG ที่ 13 (การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ)

สรุป การเรียนรู้ออนไลน์มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) ทั้งในด้านการศึกษา การลดความเหลื่อมล้ำ การสร้างความร่วมมือ และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้นำชุมชนที่สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีการเรียนรู้ออนไลน์ได้อย่างเหมาะสม จะเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนและประเทศสู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริง

ความท้าทายในการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนผ่านระบบออนไลน์

แม้ว่าการเรียนรู้ออนไลน์จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนและสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน แต่การนำเทคโนโลยีมาใช้ก็ยังประสบกับความท้าทายหลายด้านที่อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้และการสร้างองค์ความรู้ของผู้นำชุมชน (ชุตินา จันทรเพ็ญ, 2563:46) หนึ่งในปัญหาที่เห็นได้ชัดคือข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ต

ความเร็วสูง อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ หรือสมาร์ทโฟนในพื้นที่ชนบทยังมีจำกัด (สมนึก ศรีวงศ์, 2562:50) ส่งผลให้ผู้นำชุมชนบางรายไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ได้อย่างต่อเนื่องและเต็มประสิทธิภาพ ซึ่งยังสร้างความเหลื่อมล้ำระหว่างชุมชนเมืองและชนบท

นอกจากนี้ การขาดทักษะดิจิทัล (Digital Literacy) ของผู้นำชุมชนก็เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเรียนรู้ออนไลน์ (UNDP, 2020: 21) ผู้นำบางรายไม่คุ้นเคยกับการใช้งานเครื่องมือออนไลน์ การบริหารจัดการข้อมูล หรือการประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล การขาดทักษะเหล่านี้อาจทำให้กระบวนการเรียนรู้ออนไลน์ไม่เกิดผลตามเป้าหมาย และส่งผลต่อความสามารถในการตัดสินใจหรือสร้างนวัตกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน อีกทั้ง การปรับตัวต่อรูปแบบการเรียนรู้ออนไลน์ก็ยังเป็นความท้าทาย โดยเฉพาะผู้นำชุมชนสูงอายุหรือผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยี (ธวัชชัย สืบสกุล, 2563:83) การสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนผ่านช่องทางออนไลน์อาจมีข้อจำกัด เนื่องจากบางคนไม่มั่นใจหรือไม่คุ้นเคยกับการใช้สื่อดิจิทัล ทำให้การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการร่วมวางแผนพัฒนาชุมชนยังไม่เต็มที่ นอกจากนี้ ความท้าทายด้านคุณภาพและความน่าเชื่อถือของเนื้อหาออนไลน์ก็เป็นประเด็นสำคัญ เนื้อหาบางส่วนอาจไม่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน หรือไม่ทันสมัยเพียงพอ ผู้นำจำเป็นต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์และเลือกใช้เนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน (Nonaka & Takeuchi, 1995: 65) ซึ่งหากขาดความระมัดระวัง อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพของการเรียนรู้และการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

อีกด้านหนึ่ง การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนผ่านออนไลน์ยังขึ้นอยู่กับกรอบนโยบายและงบประมาณ หากไม่มีการจัดสรรงบประมาณ การอบรมเชิงปฏิบัติการ หรือการพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์อย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของผู้นำก็อาจไม่เกิดผลในระยะยาว (สุกัญญา มงคลชัย, 2564:95) นอกจากนี้ การปรับรูปแบบการเรียนรู้จากวิธีปฏิบัติจริงหรือการพบปะสนทนาในชุมชนมาเป็นออนไลน์ ยังต้องพิจารณาถึงวัฒนธรรมและพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน (สุธีรา พานิช, 2562:35) การเปลี่ยนแปลงนี้อาจต้องใช้เวลาในการสร้างความคุ้นเคยและความมั่นใจในสื่อดิจิทัล

ดังนั้น แม้ว่าการเรียนรู้ออนไลน์จะมีศักยภาพสูงในการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน แต่ความท้าทายทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยี ทักษะดิจิทัล การปรับตัวของผู้เรียน คุณภาพของเนื้อหา การสนับสนุนเชิงนโยบาย และวัฒนธรรมการเรียนรู้ จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาและออกแบบกลยุทธ์เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและยั่งยืน

แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ออนไลน์เพื่อพัฒนาผู้นำชุมชน

การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนผ่านการเรียนรู้ออนไลน์จำเป็นต้องมี แนวทางเชิงระบบและการสนับสนุนที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้นำสามารถเข้าถึงความรู้และนำไปปรับใช้ในบริบทของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ธวัชชัย สืบสกุล, 2563:80) แนวทางเหล่านี้ครอบคลุมทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยี ทักษะดิจิทัล และการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้

สิ่งแรกที่ต้องให้ความสำคัญคือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี ซึ่งรวมถึงการจัดหาอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน และซอฟต์แวร์ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ออนไลน์ (สมนึก ศรีวงศ์, 2562:55) การเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างทั่วถึงจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำระหว่างชุมชนเมืองและชนบท และทำให้ผู้นำชุมชนทุกพื้นที่สามารถเข้าร่วมการเรียนรู้ออนไลน์ได้อย่างต่อเนื่อง อีกประเด็นสำคัญคือ การพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้นำชุมชน (UNDP, 2020: 23) ผู้นำต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้งานเครื่องมือออนไลน์ การจัดการข้อมูล และการตรวจสอบความถูกต้องของแหล่งข้อมูล นอกจากนี้ควรมีการฝึกอบรมในด้านการสื่อสารออนไลน์ การสร้างเนื้อหาเชิงปฏิบัติ และการจัดการชุมชนเสมือน (Virtual Community Management) เพื่อให้ผู้นำสามารถสร้างการเรียนรู้ร่วมกันและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับสมาชิกชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ การออกแบบเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ออนไลน์ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน เป็นสิ่งสำคัญ เนื้อหาควรเชื่อมโยงกับความต้องการและปัญหาที่แท้จริงของชุมชน พร้อมใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น กรณีศึกษา กิจกรรมออนไลน์แบบร่วมมือ และเวิร์กช็อปเสมือน เพื่อกระตุ้นให้ผู้นำสามารถประยุกต์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาโครงการชุมชนได้จริง (มณฑา ศรีสุวรรณ, 2565:65) การสร้างแรงจูงใจและวัฒนธรรมการเรียนรู้ ก็เป็นอีกกลไกสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ออนไลน์ ผู้นำควรได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากชุมชนในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ทั้งในรูปแบบของรางวัล การประกาศเกียรติคุณ หรือการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน (อรอนงค์ รัตนเกื้อกูล, 2564:66) การสร้างแรงจูงใจดังกล่าวช่วยให้การเรียนรู้ออนไลน์มีความต่อเนื่องและเกิดผลเชิงปฏิบัติจริง

สุดท้าย การเชื่อมโยงการเรียนรู้ออนไลน์กับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) จะช่วยให้ผู้นำชุมชนมองเห็นคุณค่าของความรู้และการพัฒนาตนเองในบริบทที่กว้างขึ้น เช่น การใช้ความรู้ด้านเศรษฐกิจดิจิทัลเพื่อสร้างรายได้ การจัดการทรัพยากรชุมชนอย่างยั่งยืน หรือการสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษาและโอกาสทางสังคม (UNESCO, 2020: 10) แนวทางนี้ไม่เพียงช่วยพัฒนาศักยภาพผู้นำเท่านั้น แต่ยังช่วยขับเคลื่อนชุมชนและสังคมไปสู่ความยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม

โดยสรุป การส่งเสริมการเรียนรู้ออนไลน์เพื่อพัฒนาผู้นำชุมชนจำเป็นต้องอาศัย การสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน ทักษะดิจิทัล การออกแบบเนื้อหาที่เหมาะสม การสร้างแรงจูงใจ และการเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งแนวทางเหล่านี้จะช่วยให้ผู้นำสามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชน และพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการพัฒนาผู้นำชุมชนผ่านการเรียนรู้ออนไลน์

การพัฒนาผู้นำชุมชนผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ถือเป็นแนวทางที่ช่วยยกระดับศักยภาพของผู้นำให้สามารถปรับตัวและนำพาชุมชนให้เติบโตอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล โดยผลลัพธ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นสามารถจำแนกได้ในหลายมิติ ทั้งด้านบุคคล ด้านชุมชน และด้านสังคมโดยรวม (สุนทร พัฒนาการ, 2563:91)

ในด้านบุคคล ผู้นำชุมชนจะเกิด การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Skills) และมีความสามารถในการเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (UNESCO, 2021: 42) การเรียนรู้ออนไลน์ช่วยให้ผู้นำสามารถแสวงหาความรู้ใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบของหลักสูตรออนไลน์ สื่อวิดีโอ การสัมมนาผ่านระบบออนไลน์ (Webinar) และการแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้นำในพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งจะส่งผลให้เกิด ผู้นำยุคใหม่ที่มีความยืดหยุ่นทางความคิด (Adaptive Thinking) และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกสถานการณ์ (ภาวิณี สายชุม, 2564:57)

ในด้านของชุมชน ผลลัพธ์ที่สำคัญคือ การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรชุมชน (Community Capacity Building) ผู้นำที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ออนไลน์จะสามารถนำความรู้และทักษะดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนพัฒนาชุมชน การบริหารโครงการ การสื่อสารประชาสัมพันธ์ และการระดมทรัพยากรผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น การตลาดสินค้าชุมชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ หรือการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก (บุญช่วย วัฒนวงศ์, 2562:102) การเปลี่ยนผ่านสู่การใช้เทคโนโลยีจะช่วยให้ชุมชนสามารถขยายโอกาสทางเศรษฐกิจและลดข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์

ในมิติทางสังคม การเรียนรู้ออนไลน์ช่วยทำให้เกิด เครือข่ายผู้นำชุมชนดิจิทัล (Digital Community Leaders Network) ที่เชื่อมโยงกันทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ (ธนากร จันทรา, 2565:110) เครือข่ายนี้จะเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และการสร้างนวัตกรรมสังคม (Social Innovation) ที่เกิดจากความร่วมมือของผู้นำหลายฝ่าย ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ผลลัพธ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การสร้างผู้นำที่มีคุณธรรมและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี (สำนักส่งเสริมการศึกษานอกระบบ, 2564:88) การเรียนรู้ออนไลน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับจิตสำนึกพลเมือง การใช้สื่ออย่างรับผิดชอบ และการรู้เท่าทันดิจิทัล จะช่วยให้ผู้นำชุมชนสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีต่อประชาชนในชุมชนของตนเอง ลดปัญหาข้อมูลเท็จ (Fake News) และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

สุดท้าย การพัฒนาผู้นำชุมชนผ่านการเรียนรู้ออนไลน์ยังส่งผลต่อ การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยเฉพาะในเป้าหมายที่ 4 “การศึกษาที่มีคุณภาพ” และเป้าหมายที่ 11 “เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน” (United Nations, 2020: 14) ซึ่งการเสริมศักยภาพผู้นำชุมชนในด้านดิจิทัลถือเป็นหัวใจของการสร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับฐานราก

โดยสรุป ผลลัพธ์จากการพัฒนาผู้นำชุมชนผ่านการเรียนรู้ออนไลน์จะนำไปสู่การสร้าง ผู้นำยุคดิจิทัลที่มีความรู้รอบด้าน มีคุณธรรม ใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ และสามารถขับเคลื่อนชุมชนสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืน ทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

องค์ความรู้ใหม่ (New Body of Knowledge)

จากการศึกษาประเด็น “การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนผ่านการเรียนรู้ออนไลน์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน” ได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้นำชุมชนและการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนในยุคดิจิทัลอย่างเป็นระบบ ดังนี้

ประการแรก เกิด แนวคิดเชิงบูรณาการระหว่างภาวะผู้นำและเทคโนโลยีการเรียนรู้ออนไลน์ โดยใช้ให้เห็นว่าผู้นำชุมชนในยุคดิจิทัลไม่เพียงต้องมีคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำแบบดั้งเดิม เช่น ความรับผิดชอบ ความเสียสละ และการสื่อสารกับประชาชน แต่ยังต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อบริหารจัดการ การเผยแพร่ข้อมูล และการสร้างนวัตกรรมทางสังคม (Innovative Leadership) (ธนากร จันทรา, 2565:110) องค์ความรู้ที่นำเสนอ “กรอบแนวคิดผู้นำชุมชนดิจิทัล (Digital Community Leadership Framework)” ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างภาวะผู้นำทางสังคมกับทักษะดิจิทัลอย่างเหมาะสม

ประการที่สอง การเรียนรู้ออนไลน์ได้กลายเป็น กลไกการสร้างทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) ให้กับผู้นำชุมชน โดยการเข้าถึงองค์ความรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ไม่เพียงช่วยเพิ่มทุนทักษะส่วนบุคคล แต่ยังสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้นำใน

พื้นที่ต่าง ๆ (ภาวิณี สายชุม, 2564:58) ความรู้ใหม่นี้ชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้ออนไลน์ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือการศึกษา แต่เป็น “กระบวนการทางสังคม” ที่ส่งเสริมการร่วมมือ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการพัฒนาทุนมนุษย์ของชุมชนโดยรวม

ประการที่สาม พบว่า การพัฒนาผู้นำชุมชนผ่านระบบออนไลน์มีผลต่อการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) โดยเฉพาะในด้านการศึกษาที่เท่าเทียม (SDG 4) และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน (SDG 8 และ 11) (UNESCO, 2021: 42; United Nations, 2020: 14) งานศึกษานี้จึงก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในเชิงนโยบาย คือ “การออกแบบการเรียนรู้ออนไลน์ที่มุ่งตอบสนองเป้าหมาย SDGs” ซึ่งเป็นการผนวกมิติของความรู้ เทคโนโลยี และความยั่งยืนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

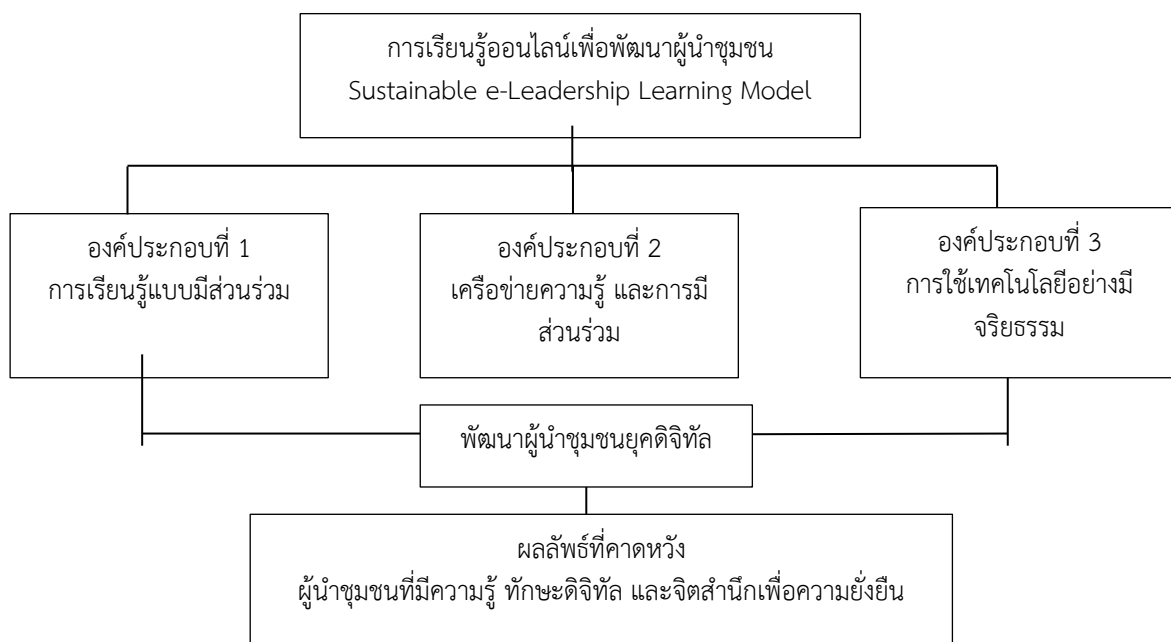
ประการที่สี่ เกิดการตระหนักรู้ใหม่ว่า การพัฒนาผู้นำชุมชนในยุค 4.0 จำเป็นต้องอาศัยทั้งทักษะเทคโนโลยีและทักษะทางสังคมควบคู่กัน (Techno-Social Skills) (บุญช่วย วัฒนวงศ์, 2562:102) กล่าวคือ ผู้นำที่มีเพียงความสามารถทางเทคโนโลยีแต่ขาดความเข้าใจในบริบทชุมชน จะไม่สามารถนำการเปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืน ในทางกลับกัน การพัฒนาผู้นำควรเน้นการบูรณาการความรู้ด้านดิจิทัลเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่าง “เทคโนโลยีสมัยใหม่” และ “คุณค่าชุมชนดั้งเดิม”

ประการสุดท้าย การศึกษานี้เสนอ โมเดลการเรียนรู้ออนไลน์เพื่อการพัฒนาผู้นำชุมชนอย่างยั่งยืน (Sustainable e-Leadership Learning Model) ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ

1. การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Online Learning),
2. การสร้างเครือข่ายความรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Knowledge Network), และ
3. การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและรับผิดชอบต่อ (Ethical Technology Use) (สำนักส่งเสริมการศึกษานอกระบบ, 2564:88)

โมเดลนี้สามารถใช้เป็นแนวทางเชิงปฏิบัติสำหรับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนในการออกแบบโครงการพัฒนาผู้นำชุมชนในอนาคต

ภาพรวมของโมเดล (Conceptual Diagram)

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ใหม่

โดยสรุป องค์ความรู้ใหม่จากบทความนี้คือ การชี้ให้เห็นความสัมพันธ์เชิงพลวัตระหว่าง “ผู้นำชุมชน – เทคโนโลยี – การเรียนรู้ – ความยั่งยืน” ซึ่งสะท้อนว่าการพัฒนาศักยภาพผู้นำในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องขับเคลื่อนผ่านระบบการเรียนรู้ออนไลน์ที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมไทยและประชาคมโลก

สรุป

ในยุคที่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีส่งผลกระทบโดยตรงต่อการจัดการชุมชนและการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนจึงกลายเป็นประเด็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แนวคิดหลักของบทความนี้ชี้ว่า ผู้นำชุมชนยุคใหม่จำเป็นต้องมีทักษะรอบด้าน ทั้งความรู้ ทักษะดิจิทัล และจิตสำนึกต่อสังคม เพื่อนำพาชุมชนสู่การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนและสร้างสรรค์ กระบวนการเรียนรู้ออนไลน์ได้ก้าวขึ้นมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างภาวะผู้นำนี้ เพราะช่วยทลายข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ ทำให้ผู้นำเข้าถึงองค์ความรู้ได้เท่าเทียม ทั้งยังสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และสร้างทุนทางปัญญาระหว่างชุมชน ดังนั้น การเรียนรู้ออนไลน์จึงเป็นมากกว่าช่องทางการศึกษา แต่คือ “พื้นที่แห่งการพัฒนาและเสริมสร้างพลังร่วมของผู้นำชุมชน” ที่เอื้อต่อการเกิดนวัตกรรมและการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทจริงของพื้นที่

นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้กลายเป็นปัจจัยหลักในการยกระดับการทำงานของผู้นำชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งในด้านการสื่อสาร การบริหารจัดการ และการสร้างนวัตกรรมทางสังคม เทคโนโลยีช่วยให้ผู้นำสามารถเข้าถึงข้อมูล วิเคราะห์แนวโน้ม และตัดสินใจบนฐานข้อมูลจริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “ชุมชนอัจฉริยะ (Smart Community)” ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่น

จากแนวคิดทั้งหมด บทความนี้ได้สังเคราะห์ โมเดลการเรียนรู้ออนไลน์เพื่อการพัฒนาผู้นำชุมชนอย่างยั่งยืน (Sustainable e-Leadership Learning Model) ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

1. การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Online Learning),
2. การสร้างเครือข่ายความรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Knowledge Network), และ
3. การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและรับผิดชอบต่อสังคม (Ethical Technology Use)

โมเดลนี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางใหม่ของการพัฒนาผู้นำชุมชนที่ไม่จำกัดอยู่ในกรอบของการอบรมแบบเดิม แต่เน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกันระหว่าง “ความรู้ – เทคโนโลยี – จริยธรรม – ความยั่งยืน” ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาผู้นำในศตวรรษที่ 21

แนวคิดสำคัญที่สรุปได้จากองค์ความรู้ทั้งหมดคือ การพัฒนาผู้นำชุมชนผ่านการเรียนรู้ออนไลน์สามารถนำไปสู่ การสร้างผู้นำชุมชนดิจิทัลเชิงคุณธรรม (Ethical Digital Community Leaders) ที่มีศักยภาพรอบด้าน สามารถประสานความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน และขับเคลื่อนชุมชนให้ก้าวไปสู่ความยั่งยืนตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (SDGs) ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้น แนวคิดโดยรวมของบทความนี้จึงมุ่งเสนอให้การพัฒนาผู้นำชุมชนในยุคปัจจุบันต้องอาศัยการเรียนรู้ออนไลน์ที่มีลักษณะ “มีส่วนร่วม – มีจริยธรรม – และมุ่งสู่ความยั่งยืน” อันจะนำไปสู่การสร้างชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีทุนมนุษย์คุณภาพ และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัลได้อย่างมั่นคง

เอกสารอ้างอิง

- ชุติมา จันทร์เพ็ญ. (2563). การเรียนรู้ออนไลน์กับการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น. วารสารการศึกษาเพื่อการพัฒนา, 5(1).
- ณรงค์ศักดิ์ วรรณภักดี. (2563). ภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพร ศิริไพบูลย์. (2564). การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ออนไลน์ของผู้นำท้องถิ่น. วารสารนวัตกรรมสังคม, 3(1).
- ธนากร จันทรา. (2565). เครือข่ายผู้นำดิจิทัลกับการสร้างนวัตกรรมสังคมในระดับชุมชน. วารสารสังคมศาสตร์ร่วมสมัย, 9(2).
- รัชชัย สืบสกุล. (2563). การเรียนรู้ออนไลน์กับการพัฒนาผู้นำชุมชนในยุคดิจิทัล. วารสารการพัฒนาชุมชน, 8(2).
- ทิพวรรณ ชัยยศ. (2565). สมรรถนะดิจิทัลของผู้นำท้องถิ่นกับการบริหารจัดการชุมชนยุคใหม่. วารสารพัฒนาสังคม, 11(2).
- ปรีชา นิลสังข์. (2562). ผู้นำชุมชนกับเศรษฐกิจพอเพียง. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิมพ์ชนก เกิดแก้ว. (2565). ดิจิทัลทรานส์ฟอร์มเมชันกับการปรับตัวของสังคมไทย. วารสารสังคมศาสตร์ร่วมสมัย, 12(1).
- ภาวินี สายชุม. (2564). รูปแบบการเรียนรู้ออนไลน์เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำชุมชน. วารสารการศึกษาพัฒนาชุมชน, 12(1).
- มณฑา ศรีสุวรรณ. (2565). เทคโนโลยีการเรียนรู้กับการพัฒนาชุมชนฐานราก. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มานพ จันทรา. (2564). แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัล. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญช่วย วัฒนวงศ์. (2562). เทคโนโลยีสารสนเทศกับการจัดการชุมชนในสังคมไทย. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วราพงษ์ เกษมสุข. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านสื่อดิจิทัล. วารสารสังคมศาสตร์และการพัฒนา, 11(2).
- วราภรณ์ รัตนกุล. (2564). แนวทางการเรียนรู้ออนไลน์เพื่อการพัฒนาทักษะผู้นำ. วารสารการบริหารและพัฒนา, 9(3).
- ศิริพร ธรรมรัตน์. (2564). เทคโนโลยีสารสนเทศกับการบริหารจัดการชุมชนยุคใหม่. วารสารนโยบายสาธารณะ, 9(1).
- สมนึก ศรีวงศ์. (2562). การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุกัญญา มงคลชัย. (2564). เศรษฐกิจดิจิทัลกับการสร้างรายได้ของชุมชนฐานราก. วารสารบริหารและพัฒนา, 10(3).
- สุกิจ พันธุ์ประเสริฐ. (2564). การเรียนรู้ร่วมกันผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในชุมชนท้องถิ่น. วารสารนวัตกรรมทางสังคม, 3(2).
- สุธีรา พานิช. (2562). หลักการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุพจน์ ภู่วัฒนา. (2564). การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนรู้ในยุคเทคโนโลยี 4.0. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุนทร พัฒนาการ. (2563). การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนในยุคดิจิทัล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ: สศช.
- สำนักส่งเสริมการศึกษานอกระบบ. (2564). คู่มือการพัฒนาทักษะดิจิทัลสำหรับผู้นำท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สมชาย สารนาถ. (2564). ชุมชนแห่งการเรียนรู้เสมือนจริงกับการสร้างเครือข่ายผู้นำท้องถิ่น. วารสารการพัฒนาชุมชน, 9(3).
- อริยชัย ทองมี. (2563). เทคโนโลยีดิจิทัลกับการพัฒนาชุมชนในยุคสังคม 4.0. วารสารพัฒนาสังคม, 9(2).
- อรอนงค์ รัตนเกื้อกูล. (2564). การสร้างเครือข่ายผู้นำชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. วารสารการพัฒนาสังคม, 10(3).
- วิจิตรา บุญมาก. (2563). เทคโนโลยีสารสนเทศกับการลดช่องว่างระหว่างเมืองและชนบท. วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 7(1).
- Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995). *The Knowledge-Creating Company*. New York: Oxford University Press.
- UND (2020). *Digital Literacy for Community Leaders*. New York: UNDP.
- UNESCO. (2015). *Rethinking Education: Towards a Global Common Good?* Paris: UNESCO.
- UNESCO. (2020). *Education for Sustainable Development: A Roadmap* Paris: UNESCO.
- UNESCO. (2021). *Digital Skills Framework for Community Leaders*. Paris: UNESCO.
- United Nations. (2019). *The Sustainable Development Goals Report 2019*. New York: UN Publications.
- United Nations. (2020). *The Sustainable Development Goals Report*. New York: United Nations.